

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendivm Concertationis, Hvivs Secvli Sapientivm Ac Theologorum, super erroribus moderni temporis

Bundere, Jan van den

Venetijs, 1548

De manda. & stat[u] hu[ma]. ti. 9

urn:nbn:de:hbz:466:1-36077

DE MANDA. ET STATV. HOM.
quo debeamus in hac mortalitate proficiendo coronari,
Memineris etiam, si quis minimis concupiscentijs his pa-
rum abducitur, aut eas confestim non reprimit: non pro-
pter hoc fieri præcepti transgressorem. Dicitur enim.
ethi. Si parum discedatur à medio, non est contra virtutem.
Quemadmodum à uia paululum deuians, eam pe-
nitus non deserit, sic leues istæ concupiscentiæ non restri-
ctæ, seu alia minora delicta cõmissa, charitatem non au-
ferunt, aut trāsgressorem præcepti constituunt. Nā præ-
cepti transgressoribus aufertur gratia, & pœna debetur
eterna, quibus non sunt obnoxij minima hæc committen-
tes peccata. Minima hæc dixerim, non quia parui pen-
da, sed quia gratiam non auferunt, & sine eis non ducit-
ur uita humana. Boni nanque filij est etiam in minimo
pium patrem nolle offendere: illis nāque minimis etiam
conscientiam pungētibz dicitur homo iustus apud deū:
quod in Iob, in Iosia, ac alijs facile est conspicerē, quos
& iustos cõmemorat scriptura: sine his tamen minori-
bus peccatis uitam non duxerunt, ut habitum est articu-
lo septimo huius tituli.

DE MANDA. ET STATV.
HVMA. TITVLVS. IX.
ARTICVLVS. I.

RETH. **O**pera quatenus non sunt præcepta à lege
Dei, sed habent formam rectam ex hu-
mano præscripto, sunt opa traditionum
humanarum, de quibus Christus dicit: Frustra
colunt me mandatis hominum, ut certa ieiunia
instituta non ad carnem coercendam: sed ut per

Matth. 15.

illud opus reddatur honor Deo, & compensetur mors eterna.

Quis tam uecordi animo, & ingenio tam stupido ut THEO, dicat, id solum deo acceptum, quod ipse fieri praeceperit, & non potius quod ipse tanquam eminentius bonum consulerit, docente Hierony. contra iouinia. libro. 1. cap. 7. Maioris gratiae est offerre quod non debeas, quam reddere quod exigeris. Quis mente tam attonita, ut dicat actum bonum esse, non quia conformis est legi dei, aut rationi recte, sed quia sub praecepto mandatus? Quae tu asfirmare uideris Rhetor. Quis audebit non commendare, quem multis praeconijs extulit Christus Ioannem Baptistam, propter insolitam uictus abstinentiam, uestitusque asperitatem? Quomodo potuisset Christus commendare quod deo gratum non esset? At si gratum fuit quod Christus comendauit, ergo aliquid acceptum est deo, ac probat, quod tamen in praecepto non est. De Ioannis assumpta carnis afflictione, mihi sermo est. Virginitatem (de qua praeceptum domini non habebat Paulus, consuluit ta 1. Cor. 7. men tanquam misericordiam consecutus) quis praesumat dicere non acceptam deo, cui & tanta promittuntur praemia? Sed quid ad aliorum currimus testimonia: ipsum saluatorem audiamus, non quod praeceptum est adolescenti consulentem. Si uis perfectus esse, uade, uende omnia quae Matth. 19 habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo. Non iubeo, inquit, sed arbitrio tuo relinquo, ideo dico, si uis pfectus esse. Nonne acceptum est deo ad quod prouocat? Nonne probat quod ipse asserit perfectum facere operantem? Si potus aquae frigidae datus in nomine discipuli Mar. 10. non erit sine mercede, quanta putas remunerabitur coro

DE MANDA. ET STATV. HVM.

na, rigida carnis afflictio et inedia, casta uirginitas, prom-
pta obedientia, suorum abrenunciatio, propter deum fa-
cta, & si non præcepta? Si mulier quæ spõte obtulit deo
duo æra minuta meruit à Christo cõmendari, quomodo
indignos censet collaudatione, qui sese Deo offerunt in
holocaustum?

Mar. 12.

Miror etiam qua fronte præsumpseris peruertere Chris-
ti uerbum, & in tuum detorquere sensum: Non curat
quid intenderit ipse, modò prætexeres malæ tuæ opinio-
nis adminiculum. Vt autem pateat quomodo scripturam
ipsam corruperis, textum ipsum adducemus. Quare, in-
quit Christus, uos transgredimini mādatum Dei propter

Mar. 15.

traditionem uestram? Nam Deus dixit, Honora patrem
tuum, & matrem tuam. Qui maledixerit patri, uel ma-
tri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Munus quodcu-
q; est ex me tibi proderit, & non honorificabit pa-
trem suum, aut matrem suam. Et irritum fecistis manda-

Esa. 22.

tum Dei propter traditionem uestram. Hypocrite, bene
prophetauit de uobis Esaias dicēs. Populus hic labijs me
honorat, cor autem eorum longe est à me. Sine causa au-
tem colunt me docentes doctrinas & mādata hominum.
Si omnia hæc componantur, nihil est quod tuæ sententiæ
conueniat. Sed unum assumis & detorques, reliqua præ-
termittendo (ut moris est hæreticorum) quatenus simpli-
citas innocentium hoc tuo astuto dolo illaqueari ualeat.
Pensa uerborum seriem, & uidebis dominum locutum
nō de quibuslibet hominum mādatis, sed de his quæ præ-
ceptis diuinis obuiant. Ait enim: Deus dixit: honora pa-
trem tuum, uos autē dicitis. Munus quodcuq; est ex me
tibi proderit, & non honorificabit patrem suum: quasi d

cerent. Parentes habes carnales, esto, etiam egentes, secundum corpus parentes sunt. Est alius tibi parens non tam corporis quam animæ Deus. Huic si offeras, quod parenti carnali etiam egenti eras daturus, proderit tibi secundum animam. Hoc modo interpretatur Theophy. inter cætera dicens: Pharisei persuadebant pueris nequid darent parentibus, sed offerrent in thesaurum: docebantque ipsos, ut dicerent donum Dei est, id est oblatum Deo o pater id quod per me usui esse tibi cupis. Et sic parentes relinquebantur, et contemnebantur, nec in senectâ alebantur. Et Chryso. ibidem. Pietatis simulatione despiciere parentes adolescentes fuerunt eruditi. Mandato itaque suo iure diuino pariter et naturæ debitum parenti auferentes, suæ cupiditati consulentes, uoluerunt illud Deo offerri, quâobrem sequitur, Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem uestram, de quibus subditur. Sine causa colunt me, hoc est sine fructu docentes scilicet has doctrinas et mandata hominû, uidelicet de rapina facere holocaustum. Dicit quoque Tertul. de præscrip. hæreti. Hæ sunt doctrinæ hominum atque demoniorum prurientibus auribus natæ de ingenio sapientiæ secularis. Talia mandata hominû legi Dei aduersantia reprehendit saluator, non uniuersaliter omnia mandata. Absit enim ut fuerit reprehensione dignum quod stauerint Apostoli gentibus ad fidem conuersis, abstinere scilicet à sanguine, à suffocato, ab immolatis simulachrorum Actu. 15. et fornicatione, qui non temere præmiserunt statuto: Visum est spiritui sancto et nobis, etc. Rursus ibidem dicitur. Perambulabat Paulus Syriam et Ciliciam confirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum et seniorum. Ait etiam Fabianus papa et martyr in epistola

DE MANDA. ET STATV. HOM.

ad episcopos orientales. Cura uestre sollicitudinis est adhibenda, ut ea que sunt ab Apostolis eorumq; successoribus ordinata, & instigante spiritu sancto instituta, ne dissimulatio negligentie, nec aliqua presumptio ualeat perturbare. Sed sicut hoc qd̄ exigebat rōnis utilitas oportuit definire: ita qd̄ definitū est, non debet uiolari. Artic. 2.

RETH. Nōne Paulus qui dānat Mosaicas traditiones & cæremonias, potest & nostras damnare, quia sicut illæ non poterant mereri iustitiam coram Deo, ita nec nostræ.

THEO. Videris non multum dissentire ab Albanensibus, qui dixerunt quod uetus testamentum nō est à Deo, & quod Moyses fuerit malus. Quibus te animo credo dissentire licet uerba non multum discrepent. Absit enim ut Paulus

Roma. 7. dānauerit traditiones Mosaicas, de quibus ait. Lex quidē sancta, & mādatum sanctum, & iustum, & bonum, non ergo dānat, sed docet quod iustificare non poterant absq; Christo, quamobrem egenas eas uocat, dicens. Quō conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire uultis? Et hoc sibi uult ibidē. Euacuati, inquit, estis à Christo, qui in lege iustificamini, hoc est secundum glos. qui ex lege creditis iustificari, à gratia excidia

Gala. 4. stis, glo. que ad hoc uenit ut cessante onere iustificet. Nec
Gala. 5 damnauit Pau. cæremonias in se, que Christum futurum protestabantur & gratiam, forent enim noxiæ iam obseruate, nam designarent futurum, quod iam uenisse creditum est. Rationem damnationis tam traditionum Mosacarū, quam cæremoniarū profers, quia iustitiam mereri non poterant coram Deo. Esto, non poterant in se: poterant tamen in fide Iesu Christi. Sic enim & circūcisio &

holocausta

holocausta iustificabant, sic etiam & nostræ iustitiæ ex merito Christi nobis communicato, & uirtute passionis Christi merentur & gratiæ augmentum, & beatitudinis præmium in iustificato, ut suprâ habitum est, titu. 3. articu. 7. titu. 6. arti. 10.

Articulus. 3.

Docent Germani articulo suo. 15. quod ritus **R H E T.** ecclesiastici sunt seruandi, qui sine peccato seruari possunt, & prosunt ad tranquillitatem & bonum ordinem in ecclesia, sicut ferix & festiuitates, &c. admonentur tamē, quod traditiones humanæ institutę ad placandum dominū, ad promerendā gratiam, ad satisfaciendum pro peccatis, aduersentur Euangelio, & doctrinæ fidei.

Primæ articuli uestri parti non contradicimus: secun- **T H E O.** da uerò ad hoc prouocat, ut hoīes ab omni opere bono se contineant, à pœnitentia satisfactoria abstineāt, ocio deliteſcant, & delicijs affluentibus torpeant. Quis imperitus ut non audierit Niniuitas, oratione, ieiunio, cinere, & cilicio ex edicto regis placasse dominum? Dicit nanque **Iona. 3.** Ionas propheta. Vidit nanque Deus opera eorum, quia cōuersi sunt de uia sua mala, & misertus est dominus super malitiam quam locutus fuerat ut faceret eis, & non fecit. Et. 2. Paralipo. 30. scribitur. Oravit Ezechias pro populo dicens. Dñs bonus propitiabitur cūctis, qui in toto corde requirunt dominum Deum patrum suorum: & nō imputabit eis quòd minus sanctificati sunt. Quem exaudivit dominus, & placatus factus est populo. Nōne de publicano, qui nec oculos audebat leuare ad cœlum: sed percutiebat pectus suum dicēs: Deus propitius esto mihi peccatori, ait Saluator: Descendit hic iustificatus ab illo: **Luce. 8.**

K

DE MANDA. ET STAT. HVM.

dicet Phariseo. quare? Quia ingemuit pro peccatis suis,
& misericordiam domini implorauit. Et Gregorius per-
tractans illud. Adhuc illo longè agente legationē mittens
rogat quæ pacis sunt, dicit hom. 37. Qui omnia relinque-
re non potest, cū adhuc longè est rex, legationē lachry-
marum mittat, & eleemosynarū, hostiarum munera offe-
rat: uult enim placari precibus, qui portari nō potest iras-
tus. Et Chrysost. hom. 6. in Ioan. Oratio, inquit, non per-
uam nobis affert consolationem, & à peccatis abluit
iunium diuinā in nos iram extinguit: & eleemosynis pur-
gantur peccata, sicut Daniel ait Nabuchodonosor: Pecca-
ta tua eleemosynis redime: & iniquitates tuas eleemosy-
nis pauperum. Vel horum testimonijs admitte nobis
quòd opera nostra & placant dominum, & satisfaciunt
pro peccatis. Articulus. 4.

Dan. 4.

RHET.

Dicit Phil. Melanchthon in huius articuli de-
fensione, quòd Theologi iudaizant, aperte ob-
ruunt euangelium doctrinis dæmoniorū, quan-
do docēt, q̄ hæc sunt cultus utiles ad promeren-
dam remissionem peccatorum, & obscurāt be-
neficium Christi, & iustitiam fidei.

THEO.

Iudaizarent utique, si solis suis meritis, uel legis ope-
ribus æstimarent se iustificari, aut saluari sine Christi san-
guine. Sed hoc nunquam aliquis asseruit theologorū. Di-
ximus autem, titu. 3. arti. 7. iustificationem qua ex impi-
fit iustus, gratis fieri sine nostris præcedentibus meritis,
non tamen sine nostris cōcurrentibus operibus fidei, spei,
& charitatis. Diximus & priora bona præparare &
sponere de congruo ad futuram gratuitam iustificationem
ut prius. Diximus insuper, quòd opera bona charitate

trata sunt meritoria non primæ iustificationis, qua ex im-
 pio fit iustus: sed secūda, qua iustus fit iustior, quæ est cor-
 roboratio & augmentatio iustitiæ iam adeptæ, de qua di-
 citur. Qui iustus est, iustificetur adhuc. Meretur præterea Apoc. 22.
 & gloriæ gradum, secundū illud Apostoli. Vnusquisque
 propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, ut 1. Cor. 3.
 deductum est, titu. 3. arti. 7.

Non obruunt itaq; theologi euāgelium doctrinis dæ-
 moniorū (ut calūniatur Melanchthon) qui gratiā & præ-
 uenientem, & concomitantem necessariam docent iustifi-
 cationi: ut patuit. Magis ipse uidetur docere doctrinas dæ-
 moniorum, qui dulcia & placita suadet, quibus homines
 segnes redduntur ad pia, & poenitiæ opera exercēda.
 Non obscurant theologi beneficium Christi, qui dicunt
 nullam fieri, aut dari salutē, peccatorū uel expiationem
 sine Christo. Non pessundant iustitiam fidei, qui accedūt
 ad Christum per fidem, spem, & charitatem. Non detra-
 hunt efficaciam mortis Christi theologi, docentes poeniten-
 tiam agere homines pro suis delictis. Docet hoc & ipse
 Saluator, Matth. 3. 11. & 12. Luc. 3. G. & 13. Et Paulus Roma. 6.
 ait. Sicut exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ,
 & iniquitati ad iniquitatem, ita nūc exhibete membra ue-
 stra seruire iustitiæ in sanctificationem. Et rursus: Si filij
 sumus, & hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chri-
 sti. Si tamen compatimur, ut & cōglorificemur. Ecce do-
 cet Paulus compati: deinde cōglorificari. Patet itaque q̄ Roma. 6.
 euāgelij gloriam, aut Christi honorem, non obruimus:
 sed magnificè prædicamus, qui nullum meritum Deo ac-
 ceptum, nullā satisfactionē efficacē, nullam salutem homi-
 ni possibilem dicimus sine Christi sanguine. Artic. 5.

RHET

Actu. 15.

Ait Petrus aliquando, Quid tentatis Deū im-
ponere iugum super ceruices discipulorū: quod
neq; nos, neq; patres nostri portare potuimus.

Gala. 5.

Et Galatas uerat Paulus iterū seruituti legis subi-
ci. Volunt igitur Apostoli ecclesie hanc manere
libertatem, ne iudicentur ulli cultus legis, aut
traditionum necessarij esse, sicut in lege fuerunt
necessarię ceremonię ad tempus ne obscuretur
iustitia fidei.

THEO.

Semper alienam à præmissis infers conclusionē. Dic-
cent præmissæ authoritates populum christianum deum
non subiiciendum legi Mosaicæ. Et tu infers: ergo nulli
cultus humanitus instituti necessarij sunt. Quō opera no-
stra conueniant uel necessaria sint in iustificatione, fre-
quentius discussum est titu. 3. & 6. Esto, opera nostra no-
merentur primam iustificationē, qua ex impio fit iustus.
Non enim omnia opera nostra in ea solam iustificationem
diriguntur, sed etiam in secundam, ne fides sit otiosa, quæ
sine operibus mortua est. Absit enim ut bona opera à uer-
bo patrata inania sint, cum dicatur, Bonorum operū glo-
riosus est fructus. Tu uerò doloſe de iustificatione loquens,
primam à secunda non secernis, ut admissio quod opera
nostra non mereantur primam iustificationem: inutilia etiam
in reliquis estimantur, sicq; persuadeantur homines ut uer-
cent à bonis opibus, omnisq; pessundetur cultus: omneq;
humanum statutum aut mandatum sine scrupulo præter-
mittatur. Articulus. 6.

Iaco. 3

Sap. 3.

RHET.

Vbi Christus libertatē dedit in cibis & in cal-
tu: quō ualent episcopi instituere, ad quę uolunt
homines obligari, & onerare conscientias pluri-

mis præceptis & excommunicationibus, ut uix-
tura sit alicuius conscientia?

Non multum discrepāt dicta tua ab Albanen. & Ioan THEO.

nis de Vvasalia errore, qui dogmatizare conati sunt q̄ ec-
clesiarum prælati nullam habent potestatem faciendi ali-
quas constitutiones obligatorias, aut excommunicandi.

Quem errorem prosternit Christus dum ait. Super cathe Matt. 23

dram Moysi sederunt scribæ & pharisæi. Omnia quæ- Matt. 18
cunque dixerint uobis facite & seruate. Et iterum: Si ec-
clesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.

Vt autem innotescat unde & qualis sit ecclesiæ potestas
in statuendo, memineris illius apostoli. Quæ à Deo sunt
ordinata sunt. Vbi est ordo: ibi profectò superior & infe Roma. 13.

rior. Superioris utiq; est gubernare secundum legem: In-
ferioris uerò parere. Porrò omnis politia à minoribus ad
maiora paulatim prouecta est. In primis nanq; parētibus
ius erat paternum. Deinde per tyrannidem Nembroth Genes. 10.

ius dominatiuum est introductum, qui cœpit potens esse
in terra, & erat robustus uenator coràm domino: secun-
dum Alciuum, hoc est hominū oppressor. Tādē ad re-
gna, & ad monarchias deuentum est. Rudis admodum in
initio sui erat Romanorū principatus: quando uel ex mi-
litibus gregarijs, uel ab aratro, dictatores, consules, aut re-
ges, assumpti sunt. Quando peracto officio ad pristina re-
dierunt, non erat qui tunc palpando, imperatoriam præ-
conizaret maiestatem. Non erat tunc triumphalis pōpa:
sed ungaris toga in principāte. Post coaceruatas diuitias,
gloriæ effulsit apparatus, & cum tpe imperialis maiesta-
tis titulus accessit. Pari modo omnia in ecclesia per tem-
porum interualla acceperunt incrementa. Non enim con-

DE MANDA. ET STAT. HOM.

ueniebat Christo omnia ad hominem pertinentia, in uide
adhuc ecclesia præscriptis cōplecti: sed tantūmodo quæ
dam præcipua uti fundamēta: supra quæ cætera dirigeren
tur & struerentur: & uti exemplaria & regulæ, quibus
cætera dirigerentur. Reliqua uerò permisit facultati &
iudicio eorum, qui rebus moderandis præessent: ne uide
sceret diuina maiestas, ad humilia quæq; statuenda descen
dens, ne industria humanæ rationis ocio torperet: neue au
thoritas magistratum & ministrorū imbecillior esset.
quæ nec in minoribus negotijs censendi facultatem habe
ret. Itaq; nō expediebat apostolicis uiris, primæuis patribus,
ecclesiam adhuc lactentem, ac in cunis uagientē, multitudine
legum potius obruere quàm insituere. Sed decebat ut
accuratius prospicerent rebus, quæ tunc magis surgebant:
& quædam alia cōmunia traderent, mutanda & moderanda,
pro loco & tpe: quæ prudentiæ facultati, et diligentiæ
posterorū relinquerentur. Accedit quòd paucitas fidelium
non poscebat pluribus legibus gubernari: nec admisisset
Ethnicorū potentia opprimens ecclesiam primæuis temporibus.
Præterea nouis casibus euenientibus, nouis est legibus
occurrendū. Tunc etiā modicis adhortationibus ad optima
quæq; contendebant: Iam uerò etiam stimulis uix à malo
diuelli possunt: ne dicam, ad bona prouehi. Quapropter
statuta ecclesiastica illis temporibus fuere pauciora: quæ
successiuis seculis, crescēte populo, emergētibus uarijs
negotijs, sensim aucta sunt. Quæ quidem sanctè
consultissimeq; urgentibus causis, à sanctis patribus
fuere sancita: Sed (prohdolor) quorundam auaritia ac
improbitas effecit, ut optima quæque statuta, ad
propria potius cōmoda, quàm ad reipublicæ utilitatem

interpretentur. Nihil enim tam probum, tam sanctū est, quo prae posterē prauī uti non ualeant.

Habent itaq; ecclesiarum praelati potestatem, non ut pro sua uoluntate, quae placet, statuunt: sed ut ecclesiae utilitati, & saluti consulant. Ait enim Aposto. Potestatem dedit nobis dominus in aedificationem, & non in destructionem. Hac sancti auctoritate statuerunt Apostoli dicentes. Visum est spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quā haec necessaria: ut abstineatis uos ab immolatis simulachrorū, & sanguine, & suffocato, et fornicatione. Hac facultate sanxit Apost. apud Corinth. 2. Cor. 10.

Mulieres, inquit, in ecclesiis taceant: non eis permittitur loqui, sed subditas esse, sicut lex dicit. Siquid autem uolūt discere, domi uiros suos interrogent. Turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. Denuo apud eosdem. Caeteris ego dico, non dominus. Siquis frater uxorem habet infidelē, & haec consentit habitare cum eo, non dimittat illam, & econtra: Quod si infidelis discedit, discedat. Nō enim seruituti subiectus est frater, aut uxor in hmōi. 1. Cor. 14.

Et rursus. Volo, inquit, uos orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira, & disceptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato cum uerecūdia & sobrietate: non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, &c. Hac se usum aliquando potestate, ait Thessalo. Scitis quae praecipita dederim uobis. Et in actis Apost. dicitur: Paulus perambulabat Syriam & Ciliciam, cōfirmans ecclesias, praecipiens custodire praecipita Apostolorū et seniorū. Quae nam sunt illa si rogas, audi Aug. de baptismo cōtra Donatistas lib. 2. cap. 7. & lib. 4. cap. 24. Quae custodiuntur, inquit, per uniuersam ecclesiam, & non inueniuntur in con- Gene. 3.

1. Cor. 7.

1. Timo. 2.

1. The. 4.

Actuū. 15.

DE MANDA. ET STAT. HOM.

Actuū. 15. ta, & cōmendata creduntur. Ait quoq; Ignatius epist. 2.
Studete confirmari in dogmatibus domini, & Apostolorum. De his supra tit. 2. art. 1. Articulus. 7.

RHET. Premuntur his diebus homines tot præceptorum & excommunicationum oneribus, ut uix alicui tuta sit conscientia.

THEO. Sicuti eam non probo quam quisq; cupit libertatem, qua liceat sibi quicquid sensui sit accōmodum liberè agere: Sic nec laudo eam præceptorū ac censurarū multitudinem quam intuemur, prohdolor, non animarū saluti, sed auaritia & cupiditati prælatorū utilem esse. Nam uidemus & eum, qui nouissimus esse debet, in fratris emendationis gladium tam leuiter, tam irrationabiliter de uagina educi ac uibrari, ut nedum emendet, sed nec terreat quidem, immo irrisioni pateat. De hoc abusu loquitur Aug. ad inquisitiones Ianuarij. lib. 2. cap. 19. dicens. Ipsam religionem nostram, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei liberam esse uoluit, seruilibus oneribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Iudæorū, qui etiam si tempus libertatis nō agnouerint: legalibus tamen sarcinis nō humanis præsumptionibus subiiciuntur. Sed ecclesia Dei inter multam paleam, multaq; zizania constituta, multa tolerat, & tamen que sunt contra fidem, uel bonam uitam non approbat, nec tacet, nec facit. Dicit quoq; Tertul. de præscrip. hæretico. Apostoli nec ipsi quicquam ex suo arbitrio quod inducerent, elegerunt, sed acceptam à Deo disciplinam fideliter nationibus adsignauerunt. Articulus. 8.

RHET. Non repello potestatem aliquam salubriter

ordinandi pro loco, pro tempore, pro conformitate uiuendi, sed quòd subditi illa cōstringantur sub peccato obseruare, non admitto. Falsi enim sumus, ar. 3. huius, quòd traditiones ueteres factas in ecclesia utilitatis & trāquillitatis causa libenter seruamus.

THEO.

Quemadmodum in praelatis potestas est ordinādi: ita subditis necessitas incumbit obediendi statutis rationabiliter ordinatis. dicit enim Paulus. *Roma. 13.*

Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nō est potestas nisi à deo.

Que autē à Deo sunt, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autē resistunt, ipsi dānationem sibi acquirunt. Quapropter post pauca cōcluditur. *Actu. 5.*

Ne conscientia carere appareas. Propterea sic legitur in Actis Apostolor. Visum est spiritui sancto & nobis, nil ultrā imponere uobis oneris, nisi hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulachrorū, & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Quō enim clariùs insinuari potuit obligatio obediendi, quā necessitate parendi: Quod enim liberū est facere uel prætermittere necessarium dicit nemo. Conscientias itaq; obligant prætergradientium, modò iustæ sint leges. Ostendit & hoc dñs *Deute. 21.*

in Deuter. ubi iussit filium contumacem & proteruū, qui non audiuit parentū imperium, & coercitus obedire contēpsit, lapidibus obrui, uide infrā tit. 35. art. 9. *Arti. 9.*

Idcirco pteruus ille filius iussus est perire: quia *R H E T.* domini præceptū præteriuic. Dicitur enim ibi, comestationibus uacat, & luxuriæ, quæ diuino

DE MANDA. ET STATV. HOM.
præcepto fieri prohibentur, nō quia parentum
mandatis non paruit.

THEO. Non fuerat hic filius lapidibus obruendus, quia comest
sationibus uacasset, aut luxurijs. Plures enim erant illius
delicti, qui non sic interierunt. Nec enim luxuriam prohi
Dente. 23. buit dominus sub ea poena, dum ait. Non erit meretrix de
filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel. Quod uerò
punitus fuerat aliquando populus fornicans cum filiabus
Moab, erat propter speciale Dei præceptum. Nec fornicatus
est solum populus cū eis, quinimo & deos earum
adorauit. Iste uerò perimi iussus est lapidibus, quia pa
rentum monita audire contempsit. Ad stipulatur & huic
Nume. 25. uerbum Apostoli dicentis: Siquis non obedierit uerbo no
2. Thes. 3. stro, per epistolam hūc notate. Et Samuel ait. Quasi pec
1. Reg. 15. catum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idolatrie
Dane. 9. nolle acquiescere. Hoc scelus planxit Daniel dum ait. Pec
cauimus, iniquitatem fecimus, impiè egimus, & recessimus,
& declinauimus à mandatis tuis. Non obediuimus
seruis tuis prophetis. Cōfirmat nostram sententiam quod
sub Iosue accidit. Quidam enim contra Iosue mandatum
tulit de anathemate regulam auream, pallium coccineū,
& ducentos siclos argenti. His dominus offensus placari
non uoluit, donec lapidibus obrutus de medio populi au
ferretur. Deliquit iste non contra domini præceptū, quia
præda iure gentium cedit uictori, ut habes Genes. 14. sed
contra Iosue mandatum imediatè. Propterea cōmendati
sunt à domino filij Rechab, quia obedierunt sermoni pa
Hier. 35. tris suis Ionadab & mādati, ne biberent uinum, ne plan
tarent uineas, et ne edificarent sibi domos. Et ait ad eos.
Pro eo q̄ obedistis præcepto Ionadab patris uestri, non

deficiet uir de stirpe Ionadab filij Rechab in conspectu meo cunctis diebus. Si bona est filiorum obediētia: ergo mala eorum inobediētia. *Articulus. 10.*

Quomodo homo hominem ualet obligare ad peccatum? *R E T H.*

Quòd humanum præceptum prætergrediens peccet, *THEO.* non est ex nudo humano præcepto, sed ratione mādati diuini, qui uoluit subditos parere præceptis superiorum iustis. Omnis enim lex humana iusta ab æterna dependet.

Qui ergo humanam iustam transgreditur, præterit & diuinam, secundum illud saluatoris. Qui uos audit me audit: & qui uos spernit me spernit. Et *Apos. ait. Scitis quæ præcepta dederim uobis per dominū Iesum. Itaq; qui hæc spernit non hominē spernit, sed Deum, qui etiā dedit spiritum sanctum suum in nobis. Et iterum ad Roma. Non est potestas nisi à Deo. Itaq; qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit. Qui autē resistit, ipse sibi damnationem acquirit. Vide in Deutero, apertam scripturam huic loco suffragantem.* *Luce. 10. 1. Thef. 4. Roma. 13. Deute. 17.* *Articulus. 11.*

Non repugnauerunt dictis tuis si prælati nostri spiritum sanctum haberent, sicuti Paulus & Apostoli habuerunt. *R H E T.*

In obediētia præstanda, non personæ qualitas sed conditionis dignitas attendenda uenit. Prælati enim debentur obediētia, non bonitati personæ. Attendendum est itaq; utrum mandans ius habeat præcipiendi, quemadmodum in iure paterno pater filijs præcipit. In regimine cœconomico maritus uxori, & dominus seruo mandat. In dominatiuo autem seu politico reges suis subditis, & prælati suis clericis præcepta ferunt, quibus inferiores parere *THEO.*

DE SACRAMEN. ECCLE.

debet, ut docet Apost. Roma. 13. Colof. 3. Ephes. 6. 1. Corin. 14. ad tit. 3. Et Petrus. 1. Pet. 2. 3. 5. Malus autem presbiterus quemadmodum officium suum non perdit: ita nec debet sibi subiectionem. Saul namque & Dauid manserunt reges post scelera patrata. Ait enim dominus. Super cathedram Moysi sederunt scribae & pharisaei. Omnia ergo quaecumque dixerint uobis seruate & facite: secundum opera eorum nolite facere. Dicunt. non et non faciunt. Non. non. refugit dominus iudicium Annae, Cayphae, aut Pilati, quia mali fuerunt. Immo eorum potestatem honorauit, & iudicium pertulit. Paulus non ideo Caesarem appellauit, quia princeps sacerdotum malus erat. Fuerat enim & ipse Caesar paganus et nequissimus. uide infra tit. 11. art. 7. Dicit quoque August. ad Bonifacium, dist. 9. cap. Imperatorem quicumque legibus, &c. Quicumque legibus imperatorum quae pro ueritate feruntur, obtemperare non uult, acquirit grande supplicium. Patet ex his quod errauerunt Begardi circa haec, dicentes perfectos nulli esse subiectos et Vualden, praelatis qui negauerunt praestandam obedientiam, aut principibus, modo essent in peccato mortali: quos imitati sunt Ioannes Vuicleff. & Ioannes Huss, & Lutherus, qui ait eis solum necessitate parendum in his quae sacra scriptura praecipit.

DE SACRAMEN. ECCLESIAE TITVLVS. X. ARTICVLVS I.

RHET. **S**I sacramenta uocamus ritus qui habent mandatum Dei, & quibus addita est promissio gratiae: facile est iudicare quae sunt propria sacramenta, Verè etenim sunt sacramenta, ba-